

Список використаних джерел

1. Васьківська Г. О., Кизенко В. І. Теоретико-методичні засади диференціації навчання в сучасній школі. *Рідна школа*. 2011. № 6. С. 15–20.
2. *Дидактичні засади диференціації навчання в основній школі* / за наук. ред. В. І. Кизенка. Київ, 2012. 216 с.
3. Кизенко В. Факультативні курси в структурі профільного навчання. *Освіта і управління*. 2006. Т. 9. Ч. 3-4. С. 161–167.
4. Кизенко В. І. *Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика*. Київ : Вид. дім «Слово», 2018. 405 с.
5. Кизенко В. І. Постнекласична методологія профорієнтаційної діяльності в умовах профільного навчання. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 94–108.
6. Мальований Ю. І. Концептуальні підходи до формування зовнішньої структури змісту профільного навчання. *Український педагогічний журнал*. 2015, № 1. С. 77–84.
7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
8. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект : кол. монограф. / за наук. ред. Г. О. Васьківської. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 260 с.

НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ В ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

*Кришмарел Вікторія,
канд. філос. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

На сьогодні актуальність навчання філософії в школі не потребує актуалізації у світовій науково-педагогічній спільноті, адже таке навчання відповідає практично всім сучасним тенденціям загальної освіти – компетентнісному, особистісно орієнтованому та діяльнісному підходам.

З огляду на це, та в контексті реформування освіти в Україні, наразі питання постає про шляхи впровадження такого навчання – чи використовувати поширений підхід «Філософії для дітей» (Philosophy for Children, P4C), що виник на основі розробок М. Ліпмана (і є близьким для українців, адже дотичний до деяких ідей В. Сухомлинського, з яким він вів листування з цього приводу), чи альтернативні розробки із введення філософування в освітній процес, чи йти шляхом навчання історії філософії. Зупинимось детальніше на найбільш виражених перевагах та недоліках кожного з них для обґрунтування адекватного для українських реалій шляху.

P4C є найбільш методично та методологічно розробленим шляхом навчання філософуванню, адаптованим для учнів віком від наймолодших до старших класів, що базується на обґрунтованому обговоренні смисложиттєвих питань. Проте, є кілька факторів, які дещо ускладнюють саме таке впровадження в Україні: відсутність перекладу аутентичних текстів (на основі яких відбувається навчання, і базування на яких є принциповою позицією мейнстріму P4C); необхідність виділення окремих уроків/годин для такого навчання (ефективність однієї години на два тижні є вкрай низькою, а введення окремого предмету наразі – неактуальним); підвищення кваліфікації вчителів (вміння бути фасилітатором, який формує саме вміння філософування, а не ковзання по поверхні проблеми, потребує навчання).

Введення філософування як одного з елементів навчання, що є дотичним до розвитку критичного мислення (адже також базується на вмінні аналізу, синтезу та аргументованої оцінки), на сьогодні також є затребуваним в ряді країн. Здебільшого це відбувається при вивченні літератури/мови, а також деяких суспільствознавчих предметів. Таке навчання здебільшого потребує значно меншої кількості матеріалів для учнів (а подекуди базується на основних), але й підвищення необхідної майстерної роботи з ним вчителя (тобто, поглибленого методичного супроводу) – як в змістовному аспекті, так і в організаційному (виділення часу на уроці, створення відповідного середовища спілкування тощо).

Вивчення історії філософії як основи для філософування має порівняно менше прибічників, проте їх традиція та аргументація є вкрай сильними. Історія філософії дозволяє ознайомитись із віхами становлення філософського мислення, досягнути

поступ філософування як відповіді на питання, актуальні на той чи інший період часу, але вічні за смисловим наповненням, а також вдумливому читанню. З іншого боку, таке навчання потребує суттєвої адаптації першоджерел із врахуванням вікових особливостей учнів (на сьогодні є високоякісні переклади українською затребуваних посібників з філософії, розрахованих для школярів – «Світ Софії» Ю. Гордера, «Філософія» М. Фюрст, Ю. Тринкса тощо), а також методичного супроводу для вчителів, які не володіють базовими навичками опрацювання філософських текстів. Окрім того, таке навчання з необхідністю вимагає окремого предмету.

З огляду на вищенаведені особливості трьох основних підходів до навчання філософії в школі вважаємо за найбільш прийнятний, ефективний та доцільний в умовах сучасного загальної освіти в Україні синтез другого та третього підходів із урахуванням методичних напрацювань першого. Такий вибір зумовлений тим, що:

- застосування деяких елементів філософування не потребує виділення окремого предмету, а в програмах як історії, так і громадянської освіти є багато тем, які можна повноцінно висвітлити лише за умови активації в учнів саме філософського мислення (і подекуди вчителі таке практикують, навіть не замислюючись, що вони впроваджують навчання філософії в своїх класах);

- впровадження наявних перекладів текстів/уривків з першоджерел відповідають логіці викладу історичного матеріалу, вчать знаходити наскрізні лінії, працювати з документами, аргументовано виносити та представляти оціночні судження тощо;

- використання методологічних напрацювань Р4С дозволяє враховувати вікову специфіку учнів, а також урізноманітнювати методи роботи з філософськими текстами/проблемами.

Ключові слова: навчання філософії, школа, методика, підхід, Україна.